

Leonarda Babić

Druga osnovna škola
Brčko Distrikt, BiH

Stručni rad
„Obrazovna tehnologija”
2-3/2006.
UDK: 371.311

PRIMENA INDIVIDUALIZOVANE, PROBLEMSKE, POLUPROGRAMIRANE I EGZEMPLARNE NASTAVE

Rezime: U radu su prikazani praktični modeli primene individualizovane, problemske, programirane i egzemplarne nastave u obradi nastavnih jedinica: „Opis ljudi u zatvorenom prostoru“, „Zeleno busenje“ i nastavne (kopulativne) rečenice i nastavne jedinice „O klasje moje“.

Nastavne jedinice su obrađene primenom navedenih inovativnih modela nastave (individualizovana, problemska, poluprogramirana i egzemplarna)

Ključne reči: individualizovana nastava, problemska nastava, poluprogramirana i egzemplarna nastava.

Individualizovana nastava



ŠKOLA: Druga osnovna škola Brčko Distrikt

NASTAVNIK: Leonarda Babić

NASTAVNI PREDMET: Bosanski jezik i književnost

RAZRED I ODJELJENJE: VII (sedmi)

NASTAVNA OBLAST: kultura izražavanja

NASTAVNA JEDINICA: Opis ljudi u zatvorenom prostoru

TIP ČASA: samostalni rad učenika na ispravci I školske pismene zadaće

OBLIK RADA: individualni

NASTAVNE METODE: razgovor

CILJ ČASA:

- razvijanje i formiranje perceptivnih, mentalnih i komunikativnih ljudskih sposobnosti;
- njegovanje sposobnosti uočavanja i procenjivanja lijepog;
- samostalno produkovanje novih riječi i izraza;

- izbor riječi s višeznačnim porukama;
- izbjegavanje suvišnih riječi u pismenom sastavu;
- stvaralačka primjena jezika u personificiranim slikama;
- uvježbavanje estetskog izraza;
- uloga opisa i dijaloga u jačoj tematskoj usmjerenosti i dinamičnosti pričanja;
- ukazati na propuste i greške koje su pravili prilikom pisanja pismene vježbe;
- sagledati uspješnost svih segmenata jednog rada: tematskog, sadržajnog, stilskog, pravopisnog i gramatičkog;
- na najboljim primjerima pokazati sve strane dobrog rada;
- njegovanje kulture lijepog, tečnog i pravilnog izražavanja.

TOK ČASA



1.KORAK: Pripremne aktivnosti i obezbjeđivanje materijalno-tehničkih uslova za rad (prije početka rada). Sadržaj interakcijski razraditi sa lakim i jasnim podjelama zaduženja na zadatku.

Potreban materijal: učenički radovi.



2.KORAK: Uvodni dio časa. Zapisivanje naziva nastavne jedinice na tabli:

Opis ljudi u zatvorenom prostoru – samostani rad učenika na ispravci I školske pismene zadaće

Opšta ocjena uspješnosti I školske pismene zadaće (rezultati). Čitanje najboljeg rada.



3.KORAK: Glavni dio časa.

Reći opšti utisak o uspjehu I školske pismene zadaće za sve razrede. Navesti najčešće greške.

Učenici će pažljivo pročitati svoj sastav i odvojiti na poseban list sve stilski loše i sadržajno besmislene rečenice. Potražiće za njih bolje, jasnije i sadržajnije formulacije. Sada će na poseban list ispisati sve gramatičke pogreške i pronaći pravilne oblike, a zatim ih objasniti. Izdvojiće riječi s refleksom glasa *jat* i objasniti način pisanja. Na taj način objasniće pisanje glasova *č* i *ć*.

Učenici će objasniti upotrebu interpunkcije i pravopisnih znakova i potkrijepiti to primjerima.

Ispisivanje riječi koje kvare ljepotu i čistoću književnog jezika.



4.KORAK: Završni dio časa. Pisanje ispravke I školske pismene zadaće.



Problemska nastava

ŠKOLA: Druga osnovna škola Brčko Distrikt

NASTAVNIK: Leonarda Babić

NASTAVNI PREDMET: Bosanski jezik i književnost

RAZRED I ODJELJENJE: VIII (osmi)

NASTAVNA OBLAST: lektira

NASTAVNA JEDINICA: “Zeleno busenje”
Edhem Mulabdić

TIP ČASA: obrada (usvajanje novih znanja)

OBLIK RADA: frontalni, individualni, grupni

NASTAVNE METODE: rješavanje problema, analitička metoda

CILJ ČASA:

- lični doživljaj teksta svakog pojedinca u grupi;
- razvijanje smisla za samostalno istraživanje književno-estetskih vrijednosti romana;
- podsticaj za kreativno mišljenje;
- razmišljanje, zaključivanje i rasuđivanje o vrsti djela, temi, ideji, mjestu radnje, vremenu radnje, kompoziciji, fabuli, karakterizaciji likova i njihovim osobinama;
- istraživački rad grupe na osnovu podsticajnih pitanja sa listića;
- osposobljavanje učenika za prezentaciju vlastitih ideja i pogleda;
- razvijanje osjećanja za saradnju članova grupe.

TOK ČASA



1.KORAK: Pripremne aktivnosti i obezbjeđivanje materijalno-tehničkih uslova za rad (prije početka rada). Sadržaj interakcijski razraditi sa lakim i jasnim podjelama zaduženja na zadatku.

Potreban materijal: roman “Zeleno busenje”, grafoskop (folije), primjena znanja iz historije, učeničke zabilješke kod kuće.



2.KORAK: Stvaranje problemske situacije.

Frontalni rad nastavnika sa odjeljenjem na uvođenju učenika u nastavne sadržaje.

a) Podaci o piscu: Edhem Mulabdić je rođen 1862.godine u Maglaju, a umro 1954.godine u Sarajevu. Završio je učiteljsku školu u Sarajevu. Pisao je prozu, romane, priče i crtice. Objavio je djela: *Rukovjet šala*, *Na obali Bosne*, *Nova vremena*, *Zeleno busenje*, *Izabrane pripovijesti*, *Svak na posao*. Izabrana djela su mu objavljena u dvije knjige 1974.godine. Prvim književnim radom javlja se u *Bošnjaku*, a potom sa Safet-beg Bašagićem i Osmanom Nuri-Hadžićem pokreće muslimanski časopis *Behar*. Najpoznatije djelo Edhema Mulabdića je *Zeleno busenje*.

b) Isticanje cilja



3.KORAK: Formiranje problema i metoda.



4.KORAK: Samostalni rad grupa učenika na rješavanju problema. U ovoj fazi učenici rade samostalno, u grupama.



5.KORAK: **Analiza rezultata i zaključci.** Vođe grupe ukratko izlažu rezultate do kojih su došli pri istraživanju, a prilikom čitanja odabranih citata mogu se uključiti i ostali članovi grupe.



6.KORAK: **Stvaranje novih problema.** Nakon sumiranih rezultata ocijeniti učenike i porazgovarati o temi:

V grupa

1. Analiza likova u romanu (pozitivni i negativni likovi u romanu i njihove osobine)

a) Likovi: Ahmet, Mehmed, Muharem-aga, Numan-aga...

b) Likovi žena u romanu – uporediti likove bošnjačkih žena (npr. koje smo susretali u drugim djelima) i žena majki u romanu *Zeleno busenje*

I grupa

1. Bilješke o piscu

VI grupa

1. Simboličnosti u romanu

II grupa

1. Djelo koje se obrađuje (kratak sadržaj – fabula)

a) Osnovna i sporedna tema

b) Ideja

c) Radnja (mjesto radnje)

d) Vrijeme radnje

Odgovori učenika:

III grupa

1. Vrsta romana – karakteristike

a) Odnos vlasti i promjene koje donosi vlast, ko ih najviše trpi, te ko su nevine žrtve rata.

IV grupa

1. Slika Maglaja i okolnih gradova i slika Sarajeva, te uloga vlasti u razvoju događaja.

I grupa

1. Bilješke o piscu: Edhem Mulabdić je rođen 1862. godine u Maglaju, a umro 1954. godine u Sarajevu. Završio je učiteljsku školu u Sarajevu. Pisao je prozu, romane, priče i crtice. Objavio je djela: *Rukovjet šala*, *Na obali Bosne*, *Nova vremena*, *Zeleno busenje*, *Izabrane pripovijesti*, *Svak na posao*. Izabrana djela su mu objavljena u dvije knjige 1974. godine. Prvim književnim radom javlja se u *Bošnjaku*, a potom sa Safet-beg Bašagićem i Osmanom Nuri-Hadžićem pokreće muslimanski časopis *Behar*. Najpoznatije djelo Edhema Mulabdića je *Zeleno busenje*.

II grupa

1. Djelo koje se obrađuje (kratak sadržaj – fabula)

Ahmet i Ajiša se susreću na jednom vašaru u jednom selu. Ovo je bila jedina djevojka koja mu je na prvi pogled prirasla za srce. O svojoj vezi upoznaje majku i redovno odlazi Ajišinoj kući i razgovara sa njom. I ona njega neizmjereno voli. Ahmet joj nudi brak. A ona, po običajima, želi da on nju zaprosi od njenih roditelja, a ako je ne dadnu ona mu obećava da će pobjeći. Majka pokušava da ocu spomene o prosidbi Ajiše za Ahmeta. On izlazi u grad i usput se susreće s bratom Mehmed-efendijom koji mu tiho šapće da je prodana Bosna Švabi, što Ahmeta začudi, iznenadi i razočara. Prvi razgovor o tom nemilom događaju je u sudu: "Svi memuri medžlisi kajmekamovi i kadijini, po dva od svake vjere. Niko, zapravo, ne zna šta je taj skup, a ipak nešto se nazrelo pa se čeka da razgovor otpočne."

Prvi se pobuni Hadži-Selimaga. Polako se glas prenosi i u narod. Ahmet saopćava Ajiši da će ići da se bori za Bosnu. Ona je tužna. Oprašta se sa njom i traži od nje uspomenu. Ona mu daje čevru (srebrenim nitima izvezena marama, vjenčani dar) koji on čuva do svoje pogibije. Ahmet i Selimaga počeu pozivati junake pod barjak u borbu. Narod bježi iz grada u selo. Mehmed-efendija i Ahmetova porodica odlazi u Trnine u rodnu kuću. Tu razgovara sa Arsenom Perićem i Anđušom, koji se raduju dolasku Austrije. Sve veća je Ajišina tuga za Ahmetom. Nastaje pobuna u gradu. Bitke se vode kod Žepča, vojska ide ka Doboju. Majka se raspituje za Ahmeta kao i Ahmet-efendija. Mnogi razgovaraju sa njim i ubjeđuju ga da se vrati ali on neće. Bitka se približava Maglaju. Upućena je vojska iz Sarajeva u pomoć. U Žepču je zarobljeno 400 vojnika. Švabe zauzele Maglaj i Žepče. Sada se vodi

žestoka bitka na Klisu. Hadži-Selimaga i dalje poziva na otpor.

Ajišin brat Alija druži se sa Ahmetovim bratom Mustafom koji Ajišu obavještava o Ahmetu. Odlučujuće bitke na Preslici. Susret Ahmeta sa Salkom koji ga moli da se vrati kući, a on odbija, i razmišlja o situaciji ako bi Švabo zavladao kako bi najprije nestalo džamija, pa avlija, "...pa stjerao i muško i žensko pred Kuršumliju džamiju a djecu bacali pa na sablje dočekali..." kao nekad. Vodi se i bitka kod Doboja za cijelu Spreču. Muftijina izdaja i pad Sarajeva u ruke Austrije. Stiže i vijest o Ahmetovom ranjavanju. Muftija bježi u Tursku.

Ajiša s majkom odlazi u Maglaj kod Omer-efendinice, da bi je utješila i da bi zaboravila na Ahmeta. Kad su se vratile u ponoć 27. noći Ramazana vojska upada u kuću i traži zlato i novac. Mehmed-efendijina majka je ubijena. Sahrana u Trnanima. Mehmed-efendija prijavljuje ubistvo. Nakon malo vremena Lazar donosi Ahmetove stvari i Ajišinu čevru kao dokaz da je on poginuo. Ajiša se razboljeva. Mehmed saznaje da ih je izdao Đurđica Anđušin (da je slagao da oni čuvaju oružje). Ratno stanje se smirivalo a Ajiša sve slabija biva. Alija i Mustafa kradom uče njemački jezik i druže se sa vojskom te uče njihovo pismo (njemačko) krijući to od roditelja. Narod se polako vraća u Maglaj i Mehmed-efendijina porodica je u Maglaju. U Trninama mu podmetaju požar u kuću ali Mehmed-efendija sa svojim komšijama uspijeva da ga ugasi. Mehmed-efendija prodaje kuću i imanje u Trninama. Ajišu pokušavaju da udaju za Rašida, ona nakon dugog odbijanja ipak pristaje da bi ispunila roditeljsku želju. Žene je prose i po običaju donose zlato. Alija i Mustafa odlaze u školu - to donosi svađu u porodici (s ocem) što na nju posebno utiče i ona pada u postelju. Otac tjera Mustafu od kuće. Ajiša umire na dan

mladog petka – poslije džume je klanjana dženaza “pod prstenom djevojci” Muharemaginoj Ajiši.

Alija, brat Ahmetov, poslije dženaze posjetio je majčin grob, a zatim na Preslicu da vidi gdje mu je brat poginuo, te spomenik u Maglaju poginulim borcima.

“Sve je obišao suzna oka, promatrao ove nevine žrtve onog vremena, sudbine, koje je sada pokrivalo zeleno busenje.”

a) Osnovna i sporedna tema: Osnovna tema romana je uspostavljanje austrougarske uprave u BiH i otpor Bošnjaka. A tu je uporedo još jedna tema: ljubav dvoje mladih (Ahmeta i Ajiše) i njihova tragična sudbina.

b) Ideja (piščev stav): Jedna od ideja u ovom romanu je iskrenost i odanost domovini i voljenoj osobi. To je najveća ljudska vrijednost, pa makar i života koštala.

c) Mjesto radnje: Radnja romana je smještena prvo u Maglaj, a potom slika otpora u Sarajevu i drugim mjestima, mada su ta zbivanja samo fragmentarno prikazana.

d) Vrijeme radnje: Prikazuje razdoblje u povijesti Bosne na prijelazu iz patrijarhalnih ka modernim oblicima života. Autor je predstavio prelazno razdoblje, doba preuzimanja vlasti. Mulabdić je naslutio promjene u društvu koje su neizbježne.

III grupa

1. Vrsta romana – karakteristike

Vrsta djela: roman

1. Osnovno obilježje: Roman je opširno književno djelo na određenu temu, koje nije nastalo u jednom dahu ili duža umjetnička pripovijetka s radnjom koja obuhvata cjelinu određene stvarnosti.

2. Vrste romana: historijski, realistički, fantastični, pustolovni (avanturistički), ljubavni...

Zeleno busenje ne može prihvatiti kao historijski roman u smislu i značenju koje taj pojam podrazumijeva, ali roman treba prihvatiti kao umjetnički dokument vremena.

Zeleno busenje je romantičarska i realistička priča o tragi Bosne, Mulabdić nije pisao historiju, već umjetničku viziju Bosne. U njemu je i tradicija i realnost, prošlost i suvremenost. Pisac je preporučio da stare vrijednosti nestaju, da nailazi novo vrijeme za koje se Bošnjaci moraju pripremiti.

a) Odnos vlasti i promjene koje donosi vlast, ko ih najviše trpi, te ko su nevine žrtve rata.

Dolazak Austrougarske vlasti na prostore BiH, izazvalo je potrebe nesagledivih posljedica. Mulabdić opisuje sudar dviju civilizacija, svjetova, propadanje begovskih porodica, raseljavanja stanovništva u Tursku i pokušaj prilagođavanja novom životu. Bosna kida spone sa Osmanskim carstvom, povezuje se sa novom državom i ulazi u evropske civilizacijske tokove.

Stari način života, običaji, navike, društveno-ekonomski sustav postepeno napuštaju i stvara se osnova novog poretka. Prekid je bolan i sudbonosan i izaziva poremećaje i u porodici i u društvu. Mali broj ljudi se usuđuje oduprijeti toj okupaciji, to su ljudi različitih pogleda. Oni stariji su za Austriju, dok su oni mlađi (Ahmet) protiv. Ahmet je vezan za Bosnu, a Osmanlije nije prihvatio zbog reformi i njihovog darivanja Bosne na “Peškeš” Austriji, a svoje Bosance Maglajlije zbog njihovog ulizivanja i Osmanlijama i Austriji.

Nije shvatio da od Bosanaca najmanje zavisi njihova sudbina i da Osmanlije nisu baš s

voljom predali Bosnu i da su na to prisiljeni, te da je vrijeme Osmanlija prošlo.

Iz sljedećeg citata se može zaključiti da je Bosna prodana: “Evo emername iz Tuzle. U berlinskoj konferenciji, gdje su bili zastupnici sviju sila, zaključeno je da u Bosnu uđe Austrija. Na to je i sam sultan pristao. U ovoj se emernami nama naređuje kako treba da se držimo dok carska vojska Austrijska zauzme Bosnu. Nama se ovdje naređuje-nastavi pisar, da se niko ne opire ovoj naredbi; car je dao Bosnu i stvar je završena. A, mi, ovdje u sudu, treba da gledamo da se narod ne pobuni već da svako gleda svoja posla kao i prije. Ko bi dugo pušku na Austriju dugo ju je na sultana, jer ovo biva njegovom voljom. Mi smo dužni da narod održimo u miru, pošto je znano-da ustane sva Bosna i Hercegovina, ne može iznijeti s jednim carem. Pa je šteta da se u ludo krv proljeva...” (cit. br.1 str.24)

Tragiku će doživjeti i oni što su bili za Osmanlije i oni što su Bosnu branili. Npr. Muharemagin sin je otišao u svijet, a kćerka u smrt. Mehmed-efendija – Ahmetov brat koji je bio turski činovnik uza svu kolebljivost i pristajanje i uz Osmanlije i Austriju također doživljava tragediju. Naočigled mu austrijski ološ ubija majku, a njega ranjava čime se upotpunjuje mozaik različitih sudbina. Kmetovi su od Austrije očekivali spasenje od turskog gospodstva.

“Ej, Bože, tebi hvala, kad nam dođe Švabo, kad nam dođe babo, prođe tursko, što bi bi...”

“Na noge ti dođe kupac i prodavac, a ti samo zgrči dobit.”

Niko ih nije kontrolisao u tom prelaznom trenutku, mogli su prodavati šta su htjeli, tako su ih pridobijali, da im se ne usprotive.

IV grupa

1. Slika Maglaja i okolnih gradova i slika Sarajeva, te uloga vlasti u razvoju događaja.

Pjesnik je uzeo ova dva grada kao njemu najbliža i najdraža jer je u Maglaju rođen, a u Sarajevu umro. Maglaj je simbolično prikazan kao osuđen na sudbinu kojem sa svih strana vreba opasnost.

“Iznad hladne Bosne, koja zapljuskuje pećine pod bedemom maglajskog grada, opružio se dugačak i tanak pokrov sive magle, pa se i u širinu proteže sa obje strane.”

Kad se čuo glas da se Švabo približava: “Varoš bila kao pusta. Svak se zatvorio u svoju kuću, sa svojom čeljadi, pa se tu slagalo suđe, u zemlju krila dragocjenost, da se može poslije makar pod zgarištem naći.”

“Dok su oni u sudu mirno sjedili i razmišljali o svojoj sudbini, oni onamo pred hanom Delibegovim pjevali i pocikivali.” (opis na str. 47). Situacija bježanja: “Nasta strah, vriska, plač, nastala bježanje...”

Sarajevo - glavni grad zemlje, bilo je već na nogama prije petnaest dana nego što je austrijska vojska preskočila Savu. Željeli su da brane ne samo svoj grad nego i cijelu zemlju. Preuzimali su vlast u svoje ruke, a naročito kad vlast preuze Hafiz-paša koji nije mogao držati red dok stigne austrijska vojska. Digli su se i protiv Osmanlija i protiv tuđina. “Začas su bili sokaci puni, sve pod oružjem spremno za vatru za dom svoj, ali bez valjana razborita vođe. Tri se paše zatvoriše, a svijet ih opkoli. Oni su otud pucali da narod uplaše. Hafiz-paša pokuša pobjeći uz pomoć Murat-efendije, Bosanca, te ga spriječiše i zatvoriše. Ubrzo narodna vlast otpoče svoje djelovanje. Hadži-Lojo podstiče narod u boj u odbranu domovine. Na zahtjev narodne vlade odlazi i konzul

austrijski iz Sarajeva. U to vrijeme vojska se sve više umnožila, organizovala za odbranu domovine.”

Iz ovoga vidimo da su se vladari u svim segmentima uprave: sudu, efendije, muftije, činovnici i ostali mirno povlačili i ustupali mjesto i vlast Austriji.

V grupa

1. Analiza likova u romanu (pozitivni i negativni likovi u romanu i njihove osobine)

a) Muharem-aga – stameni tvrdi Maglajlija koji je uporan u svojim shvatanjima, čak i kad se osvjedoči da vrijeme nije na njegovoj strani. Doživljava raspad porodice, skrhan i usamljen. Zablude će ga spriječiti da se povinuje zahtjevima novog vremena. Nije volio one koji se s Osmanlijama miješaju. Nije volio Ahmeta i njihovu porodicu, volio je da dadne kćer za Salih-aginog sina jer su oduvijek bili dobri prijatelji. Otjerao je Mustafu od kuće jer je učio “švapski jezik”. Kad se Ajiša razboljela i pala na postelju Muhareмага se pojavi gdjekad u čaršiji, al’ ogorčen. Čas bi ga spopala neka srdžba, pa bi kleo, smrvio, uništio sve, sad opet svali mu se na srce tuga, čemer pa samo stenje – podnosi, odoljeva krutoj sudbini. Bio je više ljut nego žalostan, više gnjevan nego tužan. Poslije Ajišine sahrane Alija brat Ahmetov ga opisuje: “A on k’o pusto stablo kom ljuta bura skrši grane, tužan, satrven...”

Ustanik Ahmet – koji protiv Austrije, ali i iz drugih pobuda vezan je za Bosnu. Čak i ljubav prema Ajiši nije dovoljna da uguši njegovu odanost prema Bosni, ljubav prema domovini ne može se ničim mjeriti. Ahmet u ustaničkim redovima očekuje smrt ali ne odustaje. U razgovoru sa Ajišom “izljeva bol srca svog...Žarka je ljubav zaokupila dušu njegovu.” Kad je rekla da će se udati za njega, “jedna jedina ova riječ svali silan teret

sa srca njegova rasplinu temu sa duše njegove, otvori vrata životu njihovu. On se čas topio u nekom milju, bio ushićen, dirnut...sav klonuo.” Ahmet mlađi od Mehmeda četiri godine, tankovijast, vitak, uzrastan. Spremao se za borbu: čarape, mestve, opanci na toku sa kajišima, o pasu “ben-silah” a za nj zadi dvije pećanke, nož, pa gunjić čohani preko ramena.”

“Ahmet prepliva vodu nađe se na obali, sklonjen u gust i visok kukuruz, bio moka, umoran, poražen... Stajao zapanjen, čudio se svemu što se zbilo, stidio se svoje sjene; ta on je eto srtao u boj kanda tražio smrt...U vodu skoči, prepliva i umaknu zrnju puščanom.”

“Opet ga bijahu spopale nekakve misli cijepale mu srce na dvoje, na troje...Trže se jurnu svom snagom uz Bosnu govoreći: “Još nije kasno, još ima vremena da se čovjek ogleda, da operu onu ljagu, da možda domovinu oslobodi u boj, u boj!”

Mehmed-efendija – u neoumici da proda imanje, poslije tragedije koja ga je zadesila, utjehu pokušava naći u alkoholu od kojeg ga spašava Numan-efendija. Nije bio ni protiv Osmanlija a ni protiv Austrije; bilo mu je važno da sačuva položaj u sudu. Mirno je sve posmatrao, brinuo se samo za porodicu. I Ahmet je odvrćao od borbe, ali ga ovaj ne posluša. Ahmet koga srce vuče u boj čudi se držanju hodže koji “zna šta mu u ćitabu piše, ali ne zna šta mu je činiti.” Ahmetu je on izdajica kao i ostale ličnosti iz Maglaja koji cijeli dan sjede u kahvi i čekaju šta će biti i muftija koji treba da predvodi on napušta Bosnu, odlazi u Tursku.

Pljevaljski muftija Šemrekadić izdaje Sarajevo.

Numan-efendija smiruje situaciju “Treba da slušamo cara, kuda sva Bosna, tuda i mi.”

Likovi su opisani psihološkim karakterizacijama i prikazima suprotnosti u viđenju Bosne i njene sudbine.

b) Među ostalim likovima su i dvije žene, majke i djevojke. Ajiša, Muharem-aginica i Mehmed-efendijina majka.

I jedna i druga su nastale iz naroda, odane domu, vezane za djecu – kao i majka u pripovijeci Zije Dizdarevića, Hasanaginica. Čudile su se svemu što se događa i strahuju, strepe i slute da će se dogoditi ono najgore.

Njihovu tragiku produbljuje nemoć da utiču na ono što se dešava, iako pokušavaju bar tamo gdje mogu (da usreće dvoje mladih) Ahmeta i Ajišu. Mehmed-efendijina majka je nevina žrtva izdaje Mehmedovih neprijatelja. Pripovjedač je tragiku ljudi shvatio kao kob i ralju sudbine.

Ajiša ima osobine lika djevojke iz narodne poezije u njenom hrabrom, čvrstom držanju, ponašanju, iskrenosti i odanosti prema roditeljima i voljenoj osobi. Ljubav se u narodnoj pjesmi često sudarala sa grubom zbiljom i u borbi s njom nerijetko gubila bitku. U ovakvim situacijama dolazi do tragičnih posljedica, samoubistava ili da joj srce prepukne od jada (Ajiša, Merima, Hasanaginica), jer djevojka u tom intinmom raskolu, u prvi mah mora poštovati zakone patrijarhalnog morala, da bi u fazi osvješćenja došla do spoznaje da je jedini izlaz u smrti.

Srcu se ne može zapovijediti, njemu se može obećavati, ali ona će na kraju naći svoj izbor.

VI grupa

1. Simboličnosti u romanu

Simboličnost u romanu je prisutna na više mjesta. Opasnosti koje su prijetile ljudima su u simbolu orla “Stijena, uzdigla se do same ceste ko kakvo strašilo, puno bojki i orlova, a ispod sebe ne da ni samoj lahkokrilnoj ptici.”

Opasnost se predstavljala i naslućivala i sljedeća slika.

“Već od ranog jutra vijaju se crni oblaci nebom, i baš kad se hladna stijena obli vrelom krvi, kanda i oblaci proliše suze, složi tiha ljetna kiša, a magla stiže sa sviju strana, a boj biva sve žešći.”

“I mati je govorila malo tiho, a riječi njene, tako slatke, a ko strijele padale na srce Ajišino.” – Strijele su probijale srce Ajišino.

“Ajiša ko nježan cvijet na žarkom suncu, vehne.”

“Sunce upravo zapalo, crvenkaste mu zrake dopirale u sobu, a Ajišin pogled, bolan, bio uprt u majku.”

-Sunce zapadalo simbol su kraja njena života, crvenkaste zrake simbol su ljubavi koje je posljednji put miluju.

“Klanja se dženaza – pod prsten djevojci” – djevojka koja je zaručena, za drugog momka obećana.

Završetak romana je kao lament sudbini nevine žrtve onog vremena, sudbine koju je sada prekrivalo zeleno busenje. Jedan je svijet otišao, drugi nastaje. Žrtve su bile uzaludne, ali ih Bošnjaci nisu mogli izbjeći.

Roman je panorama slika i umjetnički dokument, prenosi poruke o zlehudoj sudbini Bošnjaka, o tragičnoj sudbini ljudi, o zemlji u kojoj se svaka nova generacija nalazi pred istim iskušenjem. Simbolika romana je ilustracija na naslovnoj strani, grobovi prekriveni bijelim platnom, sa lijeve strane procvjetalo je crveno, a sa desne plavo cvijeće a iznad njih lebdi prsten koji nije spojio njihove ruke.

Ova ilustracija je umjetničko djelo slikara koji je inspiraciju našao u romanu, što je znak da se ove dvije umjetnosti dopunjuju, da pjesnik svoje motive može naći u umjetničkim djelima, prirodi, životu...

Polurogramirana nastava

ŠKOLA: Druga osnovna škola Brčko Distrikt

NASTAVNIK: Leonarda Babić

NASTAVNI PREDMET: Bosanski jezik i književnost

RAZRED I ODJELJENJE: VII (sedmi)

NASTAVNA OBLAST: Jezik-Gramatika

NASTAVNA JEDINICA: Sastavne (kopulativne) rečenice

TIP ČASA: obrađivanje nezavisnosloženih rečenica

OBLIK RADA: frontalni, individualni

NASTAVNE METODE: metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja (obrazlaganja), objašnjavanje, shvaćanje, razumijevanje, metoda učeničkih samostalnih radova.

CILJ ČASA:

- usvajanje novih jezičkih termina i znanja: sastavna rečenica, veznici, upotreba zareza;
- bogaćenje riječnika, njegovanje govorne kulture, razvijanje znanja i sposobnosti za ortoepiju i ortografiju (pravogovor i pravopis);
- osposobljavanje učenika za samostalno usvajanje konkretnih znanja;
- razvijanje takmičarskog duha.

TOK ČASA



1.KORAK: Pripremne aktivnosti i obezbjeđivanje materijalno-tehničkih uslova za rad (prije početka rada). Sadržaj

interakcijski razraditi sa lakim i jasnim podjelama zaduženja na zadatku.

Potreban materijal: čisti listovi za rad, listići sa datim pitanjima.



2.KORAK: Uputstvo za rad.

Danas ćemo gradivo raditi sami. Stoga morate biti aktivniji, pažljiviji, više misliti šta trebate sami zaključiti i uraditi. Radićete vrste nezavisnosloženih rečenica: sastavne rečenice. Lekcije su podijeljene na manje zadatke. U svakom zadatku pronaći ćete dio znanja na taj način što ćete sami u udžbeniku pronaći odgovore na data pitanja. Svaki zadatak (korak) ima:

- a. informaciju na osnovu koje ćete uraditi zadatak,
- b. zadatak,
- c. prostor za rješavanje zadatka,
- d. tačan odgovor (povratnu informaciju).

Pažljivo i s razumijevanjem čitajte i rješavajte zadatak po zadatak. Prvo pronađi odgovor na prvo pitanje, a potom na drugo i tako redom.

Tačni odgovori nalaze se na posebnom listu. Svoje odgovore možete provjeriti, tako što ćete nakon rješavanja svakog zadatka svoj odgovor uporediti sa odgovorom koji se nalazi na drugom listu, a potom prijedite na sljedeći zadatak.

U toku rada možete se koristiti udžbenikom. Želim vam uspješan rad.



3.KORAK: Primjer izrade zadatka.

U toku rada možete se obratiti meni, ukoliko naiđete na neki problem koji sami ne možete riješiti i ukoliko vam nešto ne bude dovoljno jasno.



4.KORAK: Samostalni rad učenika.

1.zadatak:

- a) *Ja uz brdo a on za mnom.*
b) *On recituje i mi ga slušamo.*

Napiši i ti jednu složenu rečenicu nezavisnog odnosa čiji će sadržaj biti istog smijera, a radnja druge rečenice će biti smisaono paralelna sa radnjom prve rečenice ili će se na nju nadovezivati.

2.zadatak: Nakon rješavanja prvog zadatka lakše ti je da shvatiš značenje sastavne rečenice. Napiši definiciju za sastavnu rečenicu.

3.zadatak: Napiši veznike kojima počinju sastavne rečenice:

4.zadatak: Stavi zarez na pravo mjesto u rečenicama:

- a. *On otvori oči nešto se zamisli i brzo ustade.*
b. *Kupio je kaput pa se po selu hvalio.*



5.KORAK: Dopunski zanimljivi zadaci.

A sada na osnovu svega onoga što ste uradili moći ćete riješiti još neke dopunske zadatke. Pokušajte i uspjeh neće izostati.



6.KORAK: Povratna informacija-tačni odgovori.

1.zadatak: (Primjer piše učenik po svom izboru.)

2.zadatak: *Sastavne rečenice su nezavisno-složene rečenice čija je sadržina istog smjera, a radnja druge rečenice smisaono je paralelna sa radnjom prve rečenice ili se na nju nadovezuje.*

3.zadatak: Veznici su: *i, pa, te, ni, niti, a.*

4.zadatak:

- a. *On otvori oči, nešto se zamisli i brzo ustade.*
b. *Kupio je kaput, pa se po selu hvalio.*



7.KORAK: Uputstvo za dalji rad.

Vjerujem da su vam se sviđjeli ovakvi časovi. Ako želite, i iduće sedmice radićemo na ovaj način.



8.KORAK: Analiza rada učenika u toku časa.

Svi učenici na času su bili veoma aktivni. Pošto su radili u parovima, samo tako su mogli sarađivati i dogovarati se.

Uspjeli su odgovoriti na sva pitanja i do kraja časa uspjeti su u velikom broju da nauče i odgovore koje su otkrili i napisali.

Primjeri:

- Žena je sjedila na klupi i posmatrala prolaznike.
- Jedra se nadimaju, konopi zuje, zastava se leprša.

3. Opipao je na palubi širok poklopac, *pa* ga tiho gurnuo na stranu.
4. *Ni* luk jeo *ni* luk mirisao.
5. Otac je upregao konje *i* kola su krenula.
6. Neko silno udari u vrata, *te* se odjednom otvoriše, na njima se pojavi poštar *i* pruži mi pismo.
7. Mi pođosmo naglo, *pa* okrenusmo prema gradu.
8. Čitali smo cijeli dan, *te* nismo mogli više.
9. *Niti* ide *niti* će doći.
10. Ja uz brdo, *a* on za mnom.
11. Bili su umorni, *i* dan je bio kišovit, *i* vjetar je duvao.
12. On recituje *i* mi ga slušamo.
13. On je krenuo u školu, *a* ona mu se pridružila.
14. On je krenuo u školu, *te* mu se ona pridružila.
15. On je krenuo u školu, *pa* mu se ona pridružila.
16. *Ni* on nije krenuo u školu, *ni* ona nije sa njim.
17. *Niti* jedan *niti* drugi ne krenuše u školu.
18. Dolazim pred školu / *i* zaustavljam se pred ulazom, *pa* razgovaram sa učenicima. – REČENIČNI SPOJ
19. Dolazim pred školu, zaustavljam se pred ulazom, razgovaram sa učenicima. – REČENIČNI NIZ
20. Dječak potrča preko livade *i* izgubi se u šumarku.
21. Lako preskoči hučni potočić, *pa* onda siđe na uski puteljak *i* uputi se prema pećini.
22. Trudio se *i* uspio.
23. On nije ništa doručkovao *ni* večerao.
24. Kupio kaput (*pa, te*) se po selu hvalio.
25. Kupio kaput *i* po selu se hvalio.
26. Pođe u školu *i* veselo zapjeva.
27. Seljak čuči, vadi jednu po jednu (kosu), zagleda joj krivinu, boju *i* sjaj, opipava prstom rez, hvata je u obje
28. ruke, prinosi obrazu kao pušku *i* gleda niz oštricu kao da nišani.
29. Vratili smo se u odaju, *pa* *i* sami šutimo.
30. Odoh, ostavih ga.
31. Položila je ruke više pasa, sagnula glavu, pozdravila me.
32. Ne vidim mu lice, ne čitam mu dušu.
33. Uzela bi onda u obje ruke, kao dinju, glavu svog jedinca, *i* zvučno ga poljubila u čelo.
34. Valovi se uzmahali, jurišaju na krmu, penju se na bokove, *pa* se bacaju na palubu.

Vježbanje:

1. Upotrebom veznika *i, pa, te*, načiniti sastavne rečenice koristeći sljedeće glagole: *doći, reći, zapjevati, igrati, svirati, stati*.

2. Podvucite sastavne rečenice u sljedećim primjerima:

a) *Izvadio je iz džepa veliko parče hljeba, razgledao okolo, i kad je vidio da nema još nikoga, polako počeo žvakati.*

b) *Negdje je brujao veseo zvuk zvona, sunce je peklo i sve je bilo lijepo, i sve je bilo puno radosti.*

3. Rečenicu *Idi odavde i pronadi prijatelja* preoblikujte u dvije jednostavne rečenice bez veznika.

4. Preoblikuj datu rečenicu tako da je pretvoriš u odričnu pomoću veznika *ni*.

Mi ćemo posjetiti rođake i ići ćemo na more.

5. Sljedeće rečenice preoblikuj tako da dobiješ više jednostavnih rečenica:

(...) U jesen pocrveni (u svim nijansama) ruj i avdikovina, požuti ljeskovina i jasikovina, potamni i brzo opane lišće na divljakama, a kroz gole grane se ukaže pokoja bijela breza, sive i srebrnaste dođu pokošene livade; paprat dobije boju rđe; i još se poneki grm sjeti da procvate: i glog i drijenak stanu da dozrijevaju.

(Andrić)

6. U datoj složenoj rečenici pronađi i obilježi brojevima sve rečenice od kojih se sastoji:

Sunce veselo iskoči nad dalekim rubom ravnice, zasja rosa na teškim pognutim vlatima pšenice i na

listovima djeteline, zapali se crveni mak, kliknu roda u ševaru stojeći na ružičastoj nozi...

(Selimović)

7. Date rečenice preoblikuj u sastavne rečenice:

a) *Volim školu. – Radujem se svakome novome danu.*

b) *On ga nije vidio. – Nije o njemu ništa čuo.*

8. Prikaži grafički sljedeću rečenicu:

Vjetrić je ljuškao zelenim lišćem, granje je puckalo pod nogama, ptice su pjesmom pozdravljale dan.

9. Poveži sljedeće rečenice u složene pomoću veznika: *i, a, pa, te.*

a) *Pas istrča iz dvorišta. Stade preda me. Poče da maše repom.*

b) *Golub začu moj zvižduk. Vрати se. Sletje mi na ruku.*

c) *Otvorili smo kućna vrata. Miris cvijeća ulazi u stan.*

10. Od koliko rečenica su složene date rečenice?

a) *Vrtovi su pusti, nema nigdje ni trunke trave, smreke i smrče se opiru toj nevolji.*

b) *Dječak potrča preko livade i izgubi se u šumarku.*

c) *Preskoči hučni potočić, pa onda siđe na uski puteljak i uputi se prema pećini.*



SASTAVNE REČENICE

- Sastavne rečenice su nezavisnosložene rečenice čija je sadržina istog smijera, a radnja druge rečenice smisaono je paralelna sa radnjom prve rečenice ili se na nju nadovezuje.

-sastavni odnos
-istosmjernost
-smisao paralelan

- U jednoj složenoj rečenici može biti jedna, dvije, tri ili više sastavnih rečenica. Kad ih je više samo se posljednja veže veznikom, a ostale zarezom.

- Spajaju se veznicima: *i, pa, te, ni, niti, a*, a kad nema veznika one se odvajaju zarezom.

- Zarez se stavlja ispred veznika *pa* i *te*, naročito kad oni ističu da iza jedne radnje slijedi druga.

Zarez se ne stavlja ispred veznika *i*, osim kad se veznik ponavlja radi isticanja i nabrojanja pojedinosti.

Egzemplarna nastava

ŠKOLA: Druga osnovna škola Brčko Distrikt

NASTAVNIK: Leonarda Babić

NASTAVNI PREDMET: Bosanski jezik i književnost

RAZRED I ODJELJENJE: VII (sedmi)

NASTAVNA OBLAST: književnost

NASTAVNA JEDINICA: «O, klasje moje» Aleksa Šantić

TIP ČASA: obrada

OBLIK RADA: rad u grupama

NASTAVNE METODE: demonstracija, razgovor

CILJ ČASA:

- stvaranje povoljne klime za rad u grupama u kojoj će se svaki učenik maksimalno angažovati na radu u okviru svoje grupe;
- angažovanje grupe i svakog njenog člana, razvijanje međusobnog povjerenja, razumijevanja, grupne interakcije;
- razvijanje sposobnosti kod učenika za uočavanje i zaključivanje, odvajanje bitnijeg od manje bitnog;
- povezivanje poznatih pojmova sa naznačenom nastavnom jedinicom;
- podsticaj socijalnog razvoja na osnovu sticanja uvjerenja i znanja;
- podsticanje i razvijanje viših intelektualnih procesa (suđenja, zaključivanja, rješavanja problema);
- samostalno zapažanje, pravljenje zabilješki i izvještavanje;

- razvijanje ljubavi prema lirskoj poeziji, posebno socijalnoj pjesmi;
- uočavanje simetričnosti pojmova, socijalnih razlika, simbolike u pjesmi
- korekcija između stvarnosti i mašte.

TOK ČASA



1.KORAK: Pripremne aktivnosti i obezbjeđivanje materijalno-tehničkih uslova za rad (prije početka rada). Sadržaj interakcijski razraditi sa lakim i jasnim podjelama zaduženja na zadatku.

Potreban materijal: tekst pjesme, nastavni listići.



2.KORAK: Frontalno uvođenje učenika u radioničku aktivnost (provjera motivacije za rad i najava cilja časa). Ja ću ukratko obraditi uvodni dio, a vi ćete dalje sve sami riješiti.



3.KORAK: Nastavnikova obrada egzemplarnog sadržaja.

a) podaci o piscu: Aleksa Šantić (1868-1924) pjesnik i dramski pisac, poznat je prije svega kao autor ljubavne, rodoljubive i socijalne lirike. Njegovu poeziju, u kojoj je lako prepoznati uticaj narodne lirske pjesme, te Branka Radičevića i Vojislava Ilića, ponajviše obilježava iskrenost i neposrednost. Poslije prve zbirke pjesama (*Pjesme*, 1891) objavio je još nekoliko knjiga pjesama.

b) manje poznate riječi i izrazi:

poštrapani-poprskani, pokvašeni

pane-padne

c) izražajno nastavnikovo čitanje pjesme



4.KORAK: Formiranje grupa, podjela zadataka za samostalni rad po grupama i objašnjavanje načina rada. Formiraću grupe. Svaka grupa rješava svoje zadatke:

1.grupa – lirske slike

1. *O, klasje moje ispod golih brda*
2. *Moj crni hljebe, krvlju poštrapani*
3. *Skoro će žetva*
4. *U suncu trepti moje rodno selo*
5. *No mutni oblak pritiska mi čelo*
6. *Sjutra, kad oštri zablistaju srpi / Snova će teći krv iz moje rane*
7. *I snova pati, seljače, i trpi*
8. *Poješće silni pri gozbi i piru*
9. *A tebi samo k'o psu u sindiru bacaće mrve*
10. *I niko neće čuti jad i vapaj*
11. *Seljače, goljo, ti si rah na podu*
12. *Tegli i vuci, i u jarmu skapaj*

2.grupa – jezička stilska izražajna sredstva

1. **Epiteti:** *klasje moje, gola brda, crni hljebe, jedro zrnje, moje rodno selo, gladnih ptica, muko tvrda, mutni oblak, oštri srpi, crnog roba*
2. **Poređenje:** *snop do snopa kao zlato pane; k'o psu u sindiru*
3. **Metafora:** *seljače, goljo, ti si prah na podu; moja muko tvrda*
4. **Kontrast:** *u suncu trepti moje rodno selo, no mutni oblak pritiska mi čelo; (čitava pjesma počiva na kontrastu)*
5. **Simbol:** *od gladnih ptica*
6. **Retorsko pitanje (prva i zadnja strofa):** *Ko mi te štedi, ko li mi te brani od gladnih ptica, moja muko tvrda!*

3.grupa – strofa, stih, rima, ritam

Strofa: 6 katrena

Stih: 24 stiha

Rima: Obgrljena:brda-tvrda, poštrapani-brani, zrije-bije, selo-čelo, srpi-trpi, pane-rane,roba-grdoba, piru-sindžiru, vapaj-skapaj, gospodu-podu

Ritam: umjeren

4.grupa – tema, motivi, ideja

Tema:

Glavni motiv: Težak, mukotrpan život seljaka s mnogo društvenih nepravdi

Ideja (poenta):



5.KORAK: Samostalno učenje analognih sadržaja.



6.KORAK: Izvještavanje grupa (frontalna prezentacija): Dok učenici rade samostalno podijeliću tablu na kolone u koje će predstavnici grupa ukratko,nakon čitanja odgovora pred odjeljenjem, upisivati sadržaj odgovora do kojih su došle svaka grupa pojedinačno. Svi učenici u odjeljenju odgovore sa table prepisivaće u svoje sveske za školski rad.



7.KORAK: Neposredno (letimično) ponavljanje najbitnijih elemenata iz lekcije. Provjera razumijevanja sadržaja kod učenika i zauzimanje ličnog emotivnog stava prema pročitanoj pjesmi. Utisak koji pjesma ostavlja na učenika.



8.KORAK: **Naredni zadaci.** Najavljujem šta će se raditi na jednom od sljedećih časova. Upute za samostalni rad.

Vrsta pjesme: naglašena socijalna pjesma

Socijalna pjesma je ona pjesma u kojoj pjesnik kazuje

- ✓ Zašto prvu strofu pjesnik ponavlja i kao posljednju? Šta time postiže?
- ✓ Seljak je u pjesmi *goljo*. Kakav je to čovjek? Koji se još izrazi iz pjesme odnose na seljaka?
- ✓ Oni drugi, što seljaku sve uzimaju, su *gladne ptice*. I kako ih još zove Šantić? Šta oni simbolizuju?
- ✓ Pjesnik je obuzet tugom, gorčinom, strepnjom i nezadovoljstvom zbog seljakovog položaja. Utvrdi koliko tom osjećanju doprinosi i glas **r**, koji se najviše javlja u pjesmi. Istraži u kojem se glasovnom okruženju javlja (*brda, krvlju, brani, tvrda*, itd.)



O, KLASJE MOJE

Aleksa Šantić

O, klasje moje ispod golih brda,
Moj crni hljebe, krvlju poštrapani,
Ko mi te štedi, ko li mi te brani
Od gladnih ptica, moja muko tvrda?

Skoro će žetva. Jedro zrnje zrije;
U suncu trepti moje rodno selo;
No mutni oblak pritiska mi čelo;
I u dno duše grom pada i bije...

Sjutra, kad ošti zablistaju srpi,
I snop do snopa kao zlato pane,
Snova će teći krv iz moje rane...
I snova pati, seljače, i trpi...

Svu muku tvoju, napor crnog roba,
Poješće silni pri gozbi i piru:
A tebi, samo ko psu u sindžiru,
Baciće mrve...O, sram i grdoba!...

I niko neće čuti jad i vapaj,
Niti će ganut bol pjanu gospodu...
Seljače, goljo, ti sip rah na podu,
Tegli i vuci, i u jarmu skapaj...

O, klasje moje ispod golih brda,
Moj crni hljebe, krvlju poštrapani,
Ko mi te štedi, ko li mi te brani
Od gladnih ptica, moja muko tvrda?

APPLICATION OF INDIVIDUALIZED, PROBLEM, SEMI-PROGRAMMED AND EXEMPLAR TEACHING

Abstract: This paper shows practical models of individualized, problem, semi-programmed and exemplar teaching application in these lessons' processing: "People's description in enclosed space", "Green turfs" and teaching (copulative) sentences "Oh, my ears".

These lessons have been processed with the application of the stated innovative teaching models (individualized, problem, semi-programmed and exemplar teaching).

Key words: individualized, problem, semi-programmed and exemplar teaching